

FLAGGA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

- **Flagi państw Ameryki Południowej i ich symbolika**
- **Igrzyska olimpijskie i ich symbole**
- **Wspomnienie weksylologiczne o Ferdynandzie Ruszczycu**

Od Redakcji

W dziesiątym, jubileuszowym i o zwiększonej objętości, numerze biuletynu prezentujemy artykuł dr Jerzego Wrony „Flagi państw Ameryki Południowej i ich symbolika”. Andrzej Bebłowski przedstawia w syntetyczny sposób „Igrzyska olimpijskie i ich symbole”. Przedstawiamy również twórczość weksylogiczną Profesora Ferdynanda Ruszczyca w osiemdziesiątą rocznicę jego śmierci.

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru.

Krzysztof Jasieński

Projekt okładki Jednodniówki 22 Pułku Piechoty wykonany przez Ferdynanda Ruszczyca.

FLAGA
Biuletyn Polskiego
Towarzystwa
Weksylogicznego

ISSN 1509-2429
Numer 10(34) -
lipiec – wrzesień 2016 2016
Ukazuje się od
stycznia 1999 r.

Redaktor i wydawca
Krzysztof Jasieński

Adres redakcji
ul. Gromadzka 4/23
15-769 Białystok
tel. +48 606 404 672
fax +48 85 878 95 56
biuro@weksylogia.pl

Polskie Towarzystwo
Weksylogiczne
ul. Racławicka 103
02-634 Warszawa
tel. +48 22 844 41 58

Zarząd Główny PTW
Andrzej Bebłowski
Prezes
Marcin Banach
Wiceprezes
Władysław Serwatowski
Wiceprezes
Krzysztof Wyrzykowski
Sekretarz Generalny
Michał Godlewski
Skarbnik

Redakcja nie ponosi
odpowiedzialności za opinie
autorów zawarte w tekstach.
Wszelkie prawa zastrzeżone,
przedruk i kopiowanie
fragmentów lub całości
jedynie za zgodą wydawcy.

W sierpniu bieżącego roku oczy całego sportowego świata zwrócone będą na Rio de Janeiro, gdzie odbędą się XXXI Letnie Igrzyska Olimpijskie. Będą to pierwsze igrzyska olimpijskie w Ameryce Południowej. Jest więc okazja, aby omówić flagi Brazylii i innych państw tego kontynentu. Opracowanie jest też dopełnieniem artykułu, który ukazał się w numerze 3 (27) FLAGI z roku 2014, pod tytułem „Herby państw Ameryki Południowej”.

FLAGI PAŃSTW AMERYKI POŁUDNIOWEJ I ICH SYMBOLIKA

Na kontynencie południowoamerykańskim, poza terytoriami niesamodzielnymi, znajduje się 12 państw suwerennych. Państwa te pogrupowano geograficznie i omówiono ich flagi, w następującej kolejności: 1) Brazylia, 2) Wenezuela, 3) Gujana i Surinam, 4) kraje andyjskie – Kolumbia, Ekwador, Peru, Boliwia i Chile, 5) kraje La Platy – Argentyna, Urugwaj i Paragwaj.

Flagi wszystkich państw Ameryki Południowej mają kształt prostokątów. W większości mają stosunek boków (szerokości do długości) 2:3. Takie rozmiary mają flagi Chile, Kolumbii, Peru, Surinamu, Urugwaju i Wenezueli. W przypadku flagi Ekwadoru jest to 1:2, Gujany 3:5, Argentyny 5:8, Brazylii 7:10, Paragwaju 11:20, Boliwii 15:22.

Ponieważ z reguły oficjalne dokumenty państwowe nie objaśniają symboliki flag i herbów, niekiedy w źródłach spotyka się pewne rozbieżności w interpretacji poszczególnych symboli.

W opracowaniu wykorzystano różnorakie publikacje krajowe i zagraniczne, z których najważniejsze wymieniono w „Literaturze”. Bardzo pomocny okazał się też Internet, zwłaszcza strony FOTW – *Flags of the World* oraz Wikipedii.

Rys historyczny tworzenia się państw południowoamerykańskich

Najwcześniejsze i najprężniej rozwijające się cywilizacje powstały na obszarze Andów Środkowych. Jedno z największych prekolumbijskich imperiów – państwo Inków, w czasie swojego rozkwitu w XV w., rozciągało się od dzisiejszych granic Peru z Kolumbią aż do środkowego Chile. Zamieszkane było przez różnorodne plemiona indiańskie, które jednoczył wspólny język, religia oraz osoba władcy – Inki. Królestwo Inków liczyło około 12 mln mieszkańców, którzy zajmowali się głównie uprawą kukurydzy, ziemniaków, koki oraz hodowlą lam i alpaki. Kres jego istnieniu położyli konkwistadorzy europejscy. W 1532 r. na wybrzeżu dzisiejszego Peru wylądowali Hiszpanie, na czele których stał Francisco Pizarro. W ciągu krótkiego okresu czasu doprowadzili oni do upadku państwa inkaskiego.

Ludy zasiedlające dzisiejszą Brazylię oraz południową część kontynentu nie tworzyły wtedy żadnej organizacji państwowej. Mieszkające tu plemiona Arawaków,

Karaibów i Guaranów, pozostały długo na bardzo niskim stopniu rozwoju społecznego. Tubylcy trudnili się głównie zbieractwem, myślistwem i rybołówstwem, niekiedy również prymitywną uprawą ziemi.

Dotarcie w 1492 r. Krzysztofa Kolumba (a później i innych żeglarzy) do Nowego Świata miało brzemienne skutki dla kontynentu południowoamerykańskiego. Wybrzeże Ameryki Południowej, w delcie Orinoco, Kolumb osiągnął w 1498 r., podczas swej trzeciej wyprawy do Ameryki. Rozpoczęła się kolonizacja i eksploracja nowych ziem. Hiszpańscy żeglarze najpierw spenetrowali wybrzeża Ameryki Południowej, z wyjątkiem wschodnich wybrzeży dzisiejszej Brazylii, gdzie pierwsi pojawili się Portugalczycy. Kolonizację tego regionu rozpoczęli oni w 1530 r. na obszarze dzisiejszego stanu São Paulo. W pierwszym okresie po odkryciu Brazylii najważniejszym artykułem eksportu było cenne drewno zwane *brasil* (dostarczane przez tropikalne drzewo o botanicznej nazwie brzydka brazylijska – *Caesalpinia brasiliensis*), wykorzystywane w Europie do produkcji mebli i czerwonego barwnika. Z czasem nazwa *brasil* zaczęła oznaczać nie tylko drewno, ale również kraj, z którego je przywożono.

Przez blisko trzy wieki, aż do początków XIX w., prawie cała Ameryka Południowa pozostawała pod panowaniem kolonialnym Hiszpanii i Portugalii. Na mocy traktatu w Tordesillas z 1494 r. ziemie tego kontynentu podzielono między te dwa państwa. W konsekwencji wschodnia część Ameryki Południowej, odpowiadająca dzisiejszej wschodniej Brazylii, stała się posiadłością Portugalii, pozostała część przypadła Hiszpanii. Później nastąpiło przesunięcie daleko na zachód granic posiadłości portugalskich.

Zarządzane przez siebie ogromne terytoria południowoamerykańskie Hiszpania zorganizowała w wicekrólestwa. Utworzone w 1544 r. Wicekrólestwo Peru początkowo obejmowało wszystkie zdobycze tereny hiszpańskie w Ameryce Południowej. W 1717 r. wyodrębniono z niego Wicekrólestwo Nowej Granady (ze stolicą w Bogocie), a jego obszar zajmował dzisiejszą Wenezuelę, Kolumbię, Ekwador i Panamę. W 1776 r. utworzono Wicekrólestwo La Platy (ze stolicą w Buenos Aires), które obszarem odpowiadało współczesnej Argentynie, Paragwajowi, Boliwii i Urugwajowi. Swą równie olbrzymią kolonią – Brazylią, Portugalia zarządzała z Bahii (obecnie Salvador), a później z Rio de Janeiro (Brasilia stolicą państwa została dopiero w 1960 r.). Chęć przejęcia kontroli nad przetwórstwem cukru z trzciny cukrowej, była przyczyną zawładnięcia Gujaną przez Holandię, Francję i Wielką Brytanię.

W okresie kolonialnym w Ameryce Południowej utworzyły się nowe, dość zróżnicowane rasowo i kulturowo, społeczeństwa. Od XVI w. na plantacje trzciny cukrowej, bawełny, tytoniu, sprowadzano Murzynów z Afryki. Zniesienie niewolnictwa w posiadłościach hiszpańskich nastąpiło formalnie w 1817 r., w Brazylii dopiero w 1888 r. Pod koniec XVIII w. w krajach Hispanoameryki, nieco później też w Brazylii, zaczęły wyraźnie narastać dążenia suwerennościowe. Między innymi echa idei Rewolucji Francuskiej 1789 r., uzyskanie niepodległości przez kolonie północnoamerykańskie, inwazja Napoleona I na Hiszpanię

i Portugalie (1807-14) oraz uciążliwa zależność gospodarcza od metropolii, przyczyniły się do tego, że miejscowe elity Kreolów zaczęły zawiązywać spiski niepodległościowe. W wyniku walk narodowyzwoleńczych, na początku XIX w. uzyskały wolność wszystkie południowoamerykańskie kolonie hiszpańskie. W 1822 r. usamodzielniała się też Brazylia (początkowo jako cesarstwo), która w 1889 r. stała się republiką. Gujana Brytyjska uzyskała niepodległość dopiero w 1966 r., a Gujana Holenderska (jako Surinam) w 1975 r. Gujana Francuska nadal pozostaje w zależności kolonialnej, oficjalnie pozostając departamentem zamorskim Francji. Brytyjskim terytorium zależnym są Falklandy (Malwiny).

Brazylia – największy terytorialnie i ludnościowo kraj kontynentu

Brazylia zajmuje prawie połowę (dokładnie 48 %) obszaru Ameryki Południowej, a jej mieszkańcy stanowią 1/3 ludności kontynentu. Pole flagi brazylijskiej jest zielone, co symbolizuje bujną roślinność, zwłaszcza tropikalne lasy Amazonii. Żółty romb oznacza olbrzymie bogactwa mineralne, głównie złoto. Dawniej było ono magnesem do organizowania zbrojnych wypraw w głąb kraju przez bandeirantes (od port. *bandeira* – sztandar) – poszukiwaczy kruszców i kamieni szlachetnych, którymi byli zazwyczaj koloniści portugalscy. Taka interpretacja żółci i zieleni – barw narodowych Brazylii, jednocześnie nawiązuje do barw rodu panującego - imperatora i jego żony - widniejących na fladze (z 1822 r.) Cesarstwa Brazylii. Niebieska kula pośrodku rombu przedstawia realistyczny wygląd nieba widzianego w Rio de Janeiro, w dniu 15 listopada 1889 r., w chwili ogłoszenia kraju republiką. Niektórzy dodają, że rysunek nieba na fladze nawiązuje też do dalekomorskich wypraw Portugalczyków. Wąski półkolisty biały pas na kuli symbolizuje równik przecinający terytorium Brazylii. Napis (zawsze pisany zielonymi literami) na równiku brzmi: ORDEM E PROGRESSO – co po portugalsku oznacza „Porządek i Postęp”. Ta dewiza państwa nawiązuje do motta pozytywizmu autorstwa filozofa francuskiego Augusta Comte’a (1798-1857) – „Miłość jako zasada, porządek jako podstawa, a postęp jako cel”. Gwiazdy na niebie symbolizują wszystkie stany brazylijskie

oraz dystrykt federalny stolicy. Centralne miejsce na mapie nieba zajmuje przewodnia konstelacja półkuli południowej – Krzyż Południa (*Cruzeiro do Sul*). Początkowo na fladze brazylijskiej o takim wzorze, ustanowionej w 1889 r., widniało 21 gwiazd. Liczbę gwiazd zwiększono w 1960 r. do 22, w 1968 r. – do 23. Od 1992 r. liczba gwiazd na fladze wynosi 27. Każdej z gwiazd przypisany jest konkretny stan. Jedyna gwiazda położona nad równikiem reprezentuje stan Para, który w czasie ogłoszenia republiki był najdalej na północ wysuniętą częścią Brazylii. Flaga została zaprojektowana przez profesora Teixeira Mendesa we współpracy z Miguelem Lemossem (obaj byli znanymi pozytywistami) oraz astronomem Manuelem Pareirą Reitem. Projekt wykonał malarz Décio Vilares.

Flaga brazylijska jest jedną z najlepiej rozpoznawalnych na świecie. Sami Brazylijczycy niekiedy jej zarzucają, że jest stosunkowo trudna do wykonania, zwłaszcza gdy chodzi o prawidłowe odwzorowanie wyglądu nieba.

Wenezuela (Boliwariańska Republika Wenezueli)

Simon Bolivar (1783-1830), urodzony na terenie dzisiejszej Wenezueli, był przywódcą walk o wyzwolenie Ameryki Południowej spod władzy Hiszpanów. Dążył do stworzenia federacji wszystkich państw hiszpańskiej Ameryki Południowej. Udało mu się to tylko częściowo przez utworzenie w 1819 r. Federacji Wielkiej Kolumbii obejmującej Wenezuelę, Kolumbię, Ekwador i Panamę. Wenezuela i Ekwador oderwały się od Federacji Wielkiej Kolumbii w 1830 r. Współczesne flagi trzech pierwszych państw mają ten sam układ barw, pochodzący z flagi federacji zaprojektowanej przez samego Bolivara, jeszcze za życia obdarzonego tytułem Oswobodziciel (hiszp. *Libertador*). Na fladze Bolivara, barwa żółta była symbolem „złotej Ameryki”, oddzielonej przez wody Atlantyku (kolor niebieski) od krwawej (kolor czerwony) Hiszpanii.

Flaga Wenezueli o trzech – równej szerokości pasach: żółtym, niebieskim i czerwonym, z herbem na pasie żółtym, pochodzi z 1836 r. Później była kilkakrotnie modyfikowana, przede wszystkim dodano gwiazdy na pasie niebieskim. Korektom podlegał też herb. Znajduje się on obecnie na fladze państwowej (urzędowej), wersja cywilna flagi pozbawiona jest herbu. Łuk złożony z siedmiu białych gwiazd pośrodku pasa niebieskiego (symbolizujących 7 pierwszych prowincji, które podpisały Akt Niepodległości w 1811 r.), uzupełniono w 2006 r. o kolejną, ósmą gwiazdę, oznaczającą historyczną prowincję Guayana. Barwy flagi wenezuelskiej interpretowane są dziś następująco: żółty – bogactwa kraju, niebieski – Morze Karaibskie u wybrzeży Wenezueli, także rzeki kraju i niebo, czerwony – krew patriotów przelaną w walkach o niepodległość. Uważa się także, że pas niebieski oznacza wody Atlantyku oddzielające Wenezuelę od Hiszpanii.

Umieszczony na fladze herb Wenezueli pochodzi z lat 1836 i 1954, ostatniej modyfikacji dokonano w 2006 r. Na trójdzielnej – czerwonej, złotej i błękitnej - tarczy herbu przedstawiono snop pszenicy (symbol rolnictwa i bogactwa kraju), dwie flagi i historyczną broń oraz białego konia z rozwianą grzywą (oznaczającego wolność i niezawisłość). Uważa się, że obecny kierunek cwałującego rumaka odpowiada lewicowej orientacji władz państwa. Poniżej tarczy herbowej znajdują się wstęgi w barwach narodowych z obecną nazwą państwa i datami nawiązującymi do historii Wenezueli. Herb wieńczą dwa rogi obfitości z owocami i kwiatami (oznaki bogactwa i płodności), a tarczę flankują gałązki - oliwna i palmowa, symbole pokoju i sławy.

Gujana i Surinam

Flaga Gujany (dawnej Gujany Brytyjskiej) została przyjęta w roku 1966, z chwilą uzyskania autonomii; niepodległą republiką stała się w 1970 r. Autorem pierwowzoru flagi – nazywanej Żółtą Strzałą - był Whitney Smith (ur. 1940), znany amerykański weksylog, twórca terminu weksylogia (ang. *vexillology*). Flaga Gujany składa się z dwóch trójkątów: czerwonego z czarną obwódką i żółtego, z obwódką białą. Zielone tło flagi symbolizuje plantacje (rolnictwo) i bujne lasy kraju, które zajmują aż 85 % powierzchni Gujany. Kolor żółty oznacza złoto i inne bogactwa mineralne kraju, zwłaszcza zaś boksyty. Kolor czerwony interpretowany jest jako entuzjazm, aktywność, energia i poświęcenie ludności w procesie budowy nowego państwa godnego jej aspiracji, czarny – wytrwałość mieszkańców w dążeniu do celu (hart ducha narodu), biały – wody rzek (z wieloma wodospadami) i jezior kraju; niektóre źródła dodają, że także Atlantyk, nad którym leży Gujana. Ponadto uważa się, że żółty grot symbolizuje postęp, złotą przyszłość kraju, który naród chce osiągnąć, głównie dzięki obfitym zasobom bogactw mineralnych.

Flaga Surinamu (do 1948 r. nazywanego Gujaną Holenderską) ma od 1975 r. – roku uzyskania niepodległości - 5 poziomych pasów różnej szerokości: zielony (2/10 szerokości flagi), biały (1/10), czerwony (4/10), biały (1/10), zielony (2/10). Pośrodku pasa czerwonego znajduje się pięciopromienna żółta gwiazda przypominająca o potrzebie zgody i jedności kraju posiadającego bardzo zróżnicowaną strukturę etniczną (Hindusi, Kreole, Indonezyjczycy, „Murzyni leśni”, Indianie, Chińczycy, Europejczycy i inni). Dzięki jedności kraj może osiągnąć świetlaną przyszłość. Zielona barwa jest symbolem urodzajności ziemi i nadziei w nowy Surinam, biała – przypomina sprawiedliwość i wolność, czerwona – miłość, która pobudza naród do czynów i postępu, żółta – poświęcenie w trosce o złotą przyszłość państwa.

Kraje andyjskie

Flaga **Kolumbii** – kraju wywodzącego swą nazwę od odkrywcy Nowego Świata, ma flagę kolorystycznie podobną do flag Wenezueli i Ekwadoru. Nawiązuje ona do flagi Federacji Wielkiej Kolumbii powstałej w 1811 r. Pierwowzorem flagi była czerwono-żółto-niebieska flaga stworzona przez generała Francisca de Miranda (1750 - 1816), prekursora niepodległości krajów latynoamerykańskich. Flaga Kolumbii przyjęta została w 1861 r. i posiada 3 ułożone horyzontalnie pasy: żółty, niebieski i czerwony. Pas żółty ma szerokość równą wspólnej szerokości pasów pozostałych. Współcześnie żółty kolor flagi kolumbijskiej interpretuje się jako oznakę bogactw kolumbijskiej ziemi oraz słońce - źródło światła. Kolor niebieski symbolizuje niebo, wody rzek i dwu oceanów, nad którymi leży Kolumbia. Czerwień oznacza krew przelaną przez patriotów w walkach o wolność ojczyzny. Interpretacja ta niekiedy rozszerzana jest następująco: kolor żółty to też symbol uniwersalnej niepodległości, harmonii i sprawiedliwości, niebieski – symbol szlachetności, wierności i czujności, czerwony – symbol męstwa, honoru, wspaniałomyślności.

Ekwador to jedno z czterech państw powstałych w wyniku rozpadu Federacji Wielkiej Kolumbii w 1830 r. Położony jest nad Oceanem Spokojnym, na równiku – stąd nazwa państwa (hiszp. **ecuador** – równik). Flagę Ekwadoru przyjęto w 1860 r., natomiast w 1900 r. ustalono - aby nie było pomyłek z flagą kolumbijską - że flaga państwowa (urzędowa) będzie z herbem, natomiast cywilna – bez

herbu. Kolorystycznie więc flaga podobna jest do flag Kolumbii i Wenezueli, z tą jednak różnicą, że w jej centrum umieszczony został herb, na pasach żółtym i niebieskim. Żółty kolor symbolizuje bogactwo kraju (zwłaszcza złoto), także słońce i pola zbóż, niebieski – czyste niebo, rzeki i ocean, czerwony – krew patriotów przelaną w walkach o wolność i sprawiedliwość.

Herb Ekwadoru zawiera wiele elementów geograficznych (w szczegółach został przedstawiony w nr 3 „Flagi” z 2014 r.). Spod najwyższego w kraju, ośnieżonego masywu Chimborazo, po zielonej równinie nadbrzeżnej, spływa do Pacyfiku rzeka Guayas. Symbolizuje ona braterstwo dwóch regionów fizyczno-geograficznych Ekwadoru – Sierry i Costy. U ujścia rzeki widnieje statek „Guayas” upamiętniający fakt, że pierwszy parowiec na zachodnim wybrzeżu Ameryki Południowej zbudowano właśnie w Ekwadorze (w 2003 r. barwę statku zmieniono z szarej na żółto-niebiesko-czerwoną). W górnej części owalnej tarczy herbowej przedstawiono białą wstęgę z inkaskim „słońcem wolności”. Tarczę herbową otaczają dwie pary flag narodowych przeplecionych gałązkami wawrzynu i palmy. Pęk różeg liktorskich symbolizuje ustrój republikański i suwerenność państwa. Wieńczący herb kondor andyjski (*Vultur gryphus*) uosabia niepodległość i siłę kraju.

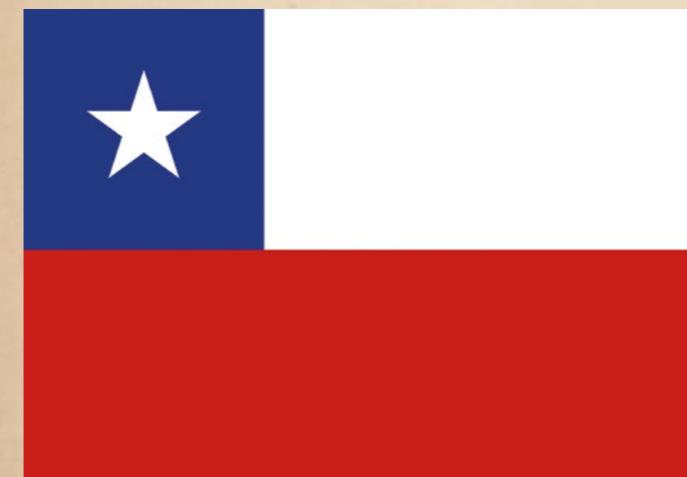
Flaga **Peru** (wprowadzona w 1825 r.) posiada 3 pionowe, jednakowej szerokości pasy - czerwony, biały, czerwony. Legenda głosi, że gdy gen. Jose de San Martin (1778-1850, przywódca walk z Hiszpanami) wylądował w 1820 r. w Peru ujrzał na brzegu olbrzymie stado flamingów, które posiadają białe pióra tułowia i częściowo czerwone skrzydła. Uznał to za pomyślny znak i powziął decyzję, że barwy biała i czerwona będą najważniejsze dla narodowej „flagi wolności”. Generał San Martin biel i czerwień przyjął też za barwy legionu, który tworzył do walki o niepodległość Peru. Biel flagi symbolizuje dziś pokój, czystość i prawość, a czerwień odwagę i wojnę. Pośrodku białego pasa flagi państwowej Peru znajduje się herb państwa (*Escudo de Armas*), flaga cywilna jest bez tego znaku.

W górnej części tarczy herbowej znajdują się wikunia (*Vicugna vicugna*) - symbol świata zwierzęcego i drzewo chinowe (*Cinchonia*) - symbol świata roślinnego Peru. W części dolnej tarczy umieszczono róg obfitości z wysypującymi się złotymi monetami, co jest nawiąza-

niem do bogactw mineralnych kraju. Wieniec laurowy nad tarczą jest symbolem wierności republikańskim wartościom. Otaczające tarczę gałązki palmowe i wawrzynowe oznaczają pokój i wolę obrony kraju.

Boliwia to państwo, które swą nazwą upamiętnia Simona Bolívara. Kierował on walkami narodo-wyzwoleńczymi, które w 1825 r. zakończyły się proklamowaniem niepodległości Boliwii. Flaga (z 1851 r., nazywana *La Tricolor*) posiada 3 poziome pasy, tej samej szerokości, w kolorach: czerwonym, żółtym i zielonym. Barwa czerwona na fladze symbolizuje odwagę, poświęcenie, krew bohaterów narodowych (niektóre źródła podają, że także bogactwo świata zwierzęcego). Barwa żółta oznacza bogactwa mineralne, a zielona – bogactwo i płodność świata roślinnego, także nadzieję i postęp. Flaga państwowa Boliwii posiada herb umieszczony w centrum flagi, na pasie żółtym. Owalna tarcza herbu Boliwii przedstawia „typowy obraz kraju”. Centralne miejsce zajmuje, oświetlona słońcem (symbolem Inków), góra Potosi. „Srebrna Góra” symbolizuje obfite bogactwa mineralne i andyjski krajobraz kraju. U stóp Potosi w herbie znajdują się alpaka (*Lama pacos*), snop pszenicy i drzewo chlebowe (*Artocarpus altalis*) - symbole rolnictwa, fauny i flory. Za tarczą herbową przedstawiono flagi narodowe, karabiny, lufy armatnie, siekiere bojową Inków, wieniec laurowy oraz czapkę frygijską, symbolizujące patriotyzm i wolę obrony ojczyzny. Herb wieńczy sylwetka zrywającego się do lotu kondora - „ptasiego króla Andów”.

Ostatni z krajów andyjskich to **Chile**. Flaga Chile, nazywana Samotną Gwiazdą (*La Estrella Solitaria*) przyjęta została w 1817 r., a wzorowana była na fladze amerykańskiej. Barwa niebieska to kolor nieba nad chilijską ziemią, a także kolor wód oceanu (Pacyfiku) wzdłuż którego - na przestrzeni 4,3 tys. km - rozciąga się kraj. Biel oznacza śniegi i lodowce pokrywające szczyty Andów, sięgających w Chile do wysokości prawie 6900 m n.p.m. Czerwony pas na fladze przypomina krew patriotów przelaną w walkach o wyzwolenie kraju. Używana dawniej przez Indian, biała pięciopromienna gwiazda w kantonie narodowej flagi chilijskiej symbolizuje jedność i wolność narodu. Jest gwiazdą przewodnią na drodze postępu. Pojedyncza gwiazda zwraca też uwagę, że Chile jest państwem unitarnym, a nie federalnym. Pięć ramion gwiazdy oznacza 5 początkowych prowincji kraju.

Kraje La Platy

Flaga **Argentyny** posiada dwa poziome pasy jasnoniebieskie przedzielone pasem białym. Pasy niebieskie (o odcieniu do dzisiaj nie sprecyzowanym) i biały ustanowiono na pamiątkę koloru kokardy z munduru milicji argentyńskiej, która w 1807 r. odparła atak wojsk brytyjskich. Błękitno-białe kokardy, jako znak protestu, nosili też uczestnicy pierwszej masowej demonstracji w dniu 25 maja 1810 r. przeciwko hiszpańskiemu panowaniu w Argentynie. W 1812 r. kolory kokardy uznano za barwy narodowe i przyjęto flagę o takich barwach. Barwy te interpretuje się zwykle następująco: błękit oznacza czyste niebo, biel – śniegi pokrywające szczyty Andów. W 1818 r. w środku flagi (na pasie białym) umieszczono złote słońce z tarczą o ludzkiej twarzy. Jest to zapożyczony od Inków wizerunek ich boga Inti. Słońce nazywane jest „słońcem majowym” (*El Sol de Mayo*) i jest symbolem rewolucji, która doprowadziła do zwycięstwa nad Hiszpanami. Przypomina wydarzenia z 25 V 1810 r., kiedy to podczas demonstracji w Buenos Aires niespodziewanie rozwiały się ciemne chmury i ukazało się słońce na błękitnym niebie. Zgromadzeni uznali, że niebo sprzyja ich dążeniom o wolności. Słońce posiada 16 prostych i 16 falistych promieni na pamiątkę 1816 r., kiedy to proklamowano powstanie Zjednoczonych Prowincji Rzeki La Plata – dzisiejszej Argentyny i Urugwaju.

– złota (na fladze opisywana jako żółta) pięcioramienna gwiazda. Na rewersie flagi umieszczono inny herb, właściwie pieczęć skarbu. Flaga Paragwaju jest jedyną flagą państwową na świecie, która po obydwu stronach ma odmienne rysunki.

Pośrodku okrągłego herbu Paragwaju znajduje się „majowa gwiazda”, która – według legendy - świeciła nad Asuncionem w nocy z 14 na 15 V 1811 r., poprzedzającej ogłoszenie niepodległości kraju. Złotą gwiazdę otacza wieniec z liści oliwki i palmy (oznaczających pokój i honor) oraz kolisty napis z nazwą państwa *República del Paraguay*. Pieczęć skarbu przedstawia siedzącego brązowego lwa, który symbolicznie strzeże wolności kraju. Powyżej jest napis *Paz y Justicia* - „Pokój i Sprawiedliwość”. Rysunek dopełnia czapka frygijska, symbol wolności z czasów Rewolucji Francuskiej.

*****

Aż 5 flag krajów Ameryki Południowej (ponad 40 % ogółu na kontynencie) na swych flagach państwowych umieściło herby. Na wielu flagach państw południowoamerykańskich występują barwy i elementy graficzne związane z historią – okresem walk o niepodległość. Ich symbolika zazwyczaj określana jest bardzo wzniosłe. Stosunkowo dużo flag (uwzględniając umieszczone na nich herby państwowe) zawiera detale rysunkowe odwołujące się do charakterystycznych cech środowiska geograficznego poszczególnych krajów.

Jerzy Wrona

Literatura

- Barker Johnson B., *Przewodnik po flagach świata*, KDC, Warszawa 2006.
- Brožek A., *Lexikon vlajek a znaku zemi světa*, Kartografie, Praha 1998.
- Dzieje Ameryki Łacińskiej*, t. I, red. T. Łepkowski, Książka i Wiedza, Warszawa 1977.
- Exner P., *Nove vlajky. Paraguay*, „Vexilologie”, 2013, nr 169.
- Fojcik P., Martykan J. *Z historie statni vlajky Venezuely*, „Vexilologie”, 2001, nr 122.
- Hubka J. *Vlajky a znaky Bolívie*, „Vexilolog”, 2002, nr 5.
- Hubka J. *Vlajky a znaky Argentiny*, „Vexilolog”, 2005, nr 17.
- Hubka J. *Nove vlajky. Venezuela*, „Vexilologie”, 2006, nr 141.
- Hubka J., *Vlajky a znaky Chile*, „Vexilolog”, 2006, nr 22.
- Hubka J., *Vlajky a znaky Paraguaye*, „Vexilolog”, 2012, nr 43-44.
- Hubka J., *Vlajky a znaky Ekvadoru*, „Vexilolog”, 2012, nr 46.
- Hubka J., *Vlajky a znaky Surinamu*, „Vexilolog”. 2013, nr 48.
- Ivanov K.A., *Flagi gosudarstv mira*, Izdat. Transport, Moskwa 1971.
- Mucha L., Valašek S., *Vlajky a znaky zemi světa*, Geodetický a kartografický podnik v Praze, Praha 1987.
- Poels J., *Handbuch Flaggen*, Area Verlag, Erfstadt 2006.
- Smith W., *Flag Lore of All Nations*, The Millbrook Press, Brookfield, Connecticut, 2001.
- Wrona J., *Elementy geograficzne na flagach państw Ameryki Południowej*, Zeszyty Naukowe AE w Krakowie, 1997, nr 485.
- Wrona J., *Wygląd i geograficzna symbolika herbów współczesnych państw Ameryki Południowej*, Zeszyty Naukowe UE w Krakowie – Problemy społeczne, polityczne i prawne, 2013, nr 917.
- Znamierowski A., *Jeden wzór, różne szczegóły*. Brazylia, Weksy-

Flaga Paragwaju pochodzi z 1842 r., kiedy to pole flagi uzupełniono o herby. Ostatnich zmian flagi paragwajskiej dokonano w latach 1998 i 2013. Kolory czerwony, biały i niebieski symbolizują hasła rewolucji francuskiej – wolność, równość, braterstwo. W szczegółach barwa czerwona uosabia patriotyzm, odwagę, heroizm, równość i sprawiedliwość, biała – czystość, pokój, stałość, jedność, niebieska – dobroć, miłość, prawdę, wolność, spokój. To, że barwy flagi Paragwaju są identyczne z flagą francuską, najczęściej przypisuje się pierwszemu prezydentowi kraju. Jose Gaspar Rodriguez de Francia (1766-1840) był wielkim zwolennikiem Francji i francuskiej rewolucji. Na awersie flagi paragwajskiej znajduje się herb państwa

lia, 2015, nr 1.

Znamierowski A., *The World Encyclopedia of Flags*, Lorenz Books, London 1999.

Znamierowski A., *Flagi świata. Ilustrowany przewodnik*, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2002.

https://pt.wikipedia.org/wiki/Bandeira_do_Brasil

<http://www.crwfflags.com/FOTW/FLAGS/>

<http://www.vexilologie.cz/vexialbu/index.php?p1=A&p2=B>

https://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_Colombia

https://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_Ecuador

IGRZYSKA OLIMPIJSKIE I ICH SYMBOLE

Znamy wszyscy flagę olimpijską – pięć barwnych kółek na białej fladze od 1914 r. towarzyszy Igrzyskom Olimpijskim. Ale mało kto wie kiedy i skąd ona się wzięła. Także szczegóły tego pozornie prostego rysunku nie są znane. Domyśliłyśmy się, i słusznie, że skoro jest ona w sposób ceremonialny wnoszona przez wybitnych sportowców na stadion olimpijski, a imprezie patronuje Międzynarodowy Komitet, to flaga podlega ochronie prawnej. Nie można jej używać bez zgody, ani dekorować nią przypadkowego obiektu sportowego. Na szczęście można ją opisywać, co postaramy się zrobić. W popularnej literaturze można zauważyć sporo niewielkich, ale istotnych nieścisłości. Dotyczy to głównie „grubości” kółek, ich rozstawu, a także sposobu przeplecenia. Olimpizm ma, oprócz Flagi Olimpijskiej, także inne symbole – znicz olimpijski, motto, hymn olimpijski, ceremonialne przyrzeczenie zawodników i sędziów, symbole graficzne danej olimpiady (znaki i piktogramy) oraz ... pamiątkowe maskotki¹. Spróbujmy je omówić, zaczynając od starożytności.

Olimpiady w starożytnej Grecji

W starożytnej Grecji, co cztery lata odbywały się uroczystości ku czci Zeusa, których częścią były zawody sportowe. Uroczystości odbywały się w miejscowości Olimpia na Peloponezie leżącej w widłach dwu rzek - Alfejosu i Kladeosu. Stały tam świątynie z posągami Zeusa. Igrzyska powtarzały się regularnie przez długie wieki, a czteroletni okres przerwy między nimi nazywany był „olimpiadą”. Uroczystości jednoczyły naród grecki, podzielony na wiecznie skłócone miasta-państwa. W trakcie igrzysk nie wolno było prowadzić wojny. Igrzyskom kres położył, po wędrownie ludów, cesarz Teodozjusz, gdy edyktem z 393 roku zabronił organizowania „pogańskich igrzysk”. Olimpię spustoszył następnie król Wizygotów, a powodzie i trzęsienia ziemi dokonały reszty².

¹ w kwerendzie autora znajdują się 62 pozycje, ale najwięcej materiału, syntetycznie zebranego, do wiodącego tematu znalazł w książce prof. Marii Rotkiewicz: *Symbole i Maskotki Olimpijskie*. Wyd. PKOl. 2012; skąd wiele wiadomości zaczerpnięto.

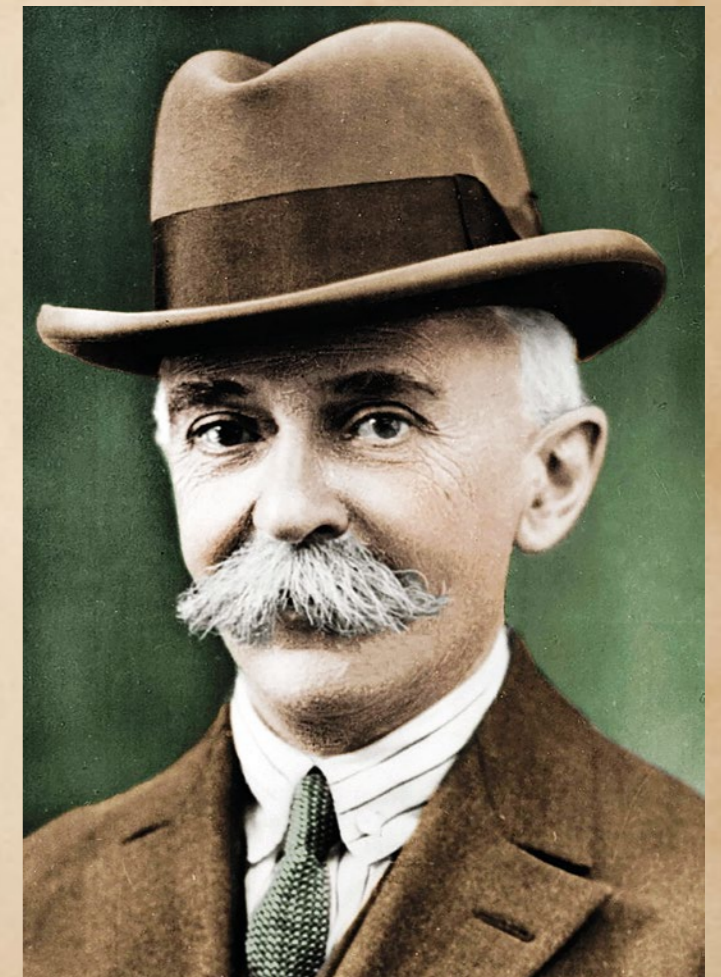
² Rotkiewicz M., *Światła Olimpij*. Warszawa 2011.

Gdy (w 1829r.) Grecja wyzwoliła się z niewoli tureckiej, postanowiła przywrócić dni swej chwały, którą miała w starożytności. Zorganizowała igrzyska panhelleńskie w... Atenach.

Odnowienie idei olimpizmu

Idea cyklicznych zawodów sportowych tak spodobała się promotorowi sportów Piotrowi de Coubertin, że organizowanie olimpiad na całym świecie, stało się jego pasją życiową. Sprawie tej poświęcił zarówno siły jak i majątek.

Pierre de Coubertin

Pierre de Coubertin urodził się 1 stycznia 1863 r. w Paryżu, jako trzecie z czworga dzieci. Nazwisko Coubertin pochodzi od nazwy dóbr w okolicach Wersalu, które należały do rodziny. Matka pochodziła z Normandii. Jako młody arystokrata uczył się w dobrej szkole jezuickiej; później odbył studia prawnicze. Szlachcic z tytułem barona, uważał dynastie Bonapartych i Orleańską, oraz republikę, za uzurpatorów. Ożenił się w Szwajcarii. Zmarł na zawał serca 2 września 1937 w Lozannie w wieku 75 lat. Dziesięć lat przed śmiercią ostatni raz odwiedził Olimpię. Pochowany został w Lozannie, w ziemi przybranego kraju, podczas gdy serce, zgodnie z ostatnią wolą, znalazło spoczynek w jego intelektualnej ojczyźnie – Grecji³.

Pierre de Coubertin wcześniej zaangażował się w promocję sportu i już w 1885 r. został sekretarzem generalnym Unii Francuskich Stowarzyszeń Atletycznych i redaktorem naczelnym *Revue Athletique*. W następnych latach podróżował do USA i Kanady przedstawiając koncepcje wychowania fizycznego, pedagogiki sportu i idei olimpijskiej, a na Sorbonie, w 1892 r., proponuje wskrzeszenie Igrzysk Olimpijskich. W 1894 zorganizował kongres na którym powołano organizację Międzynarodowy Komitet Olimpijski i dwa lata później zaangażował się w organizację i przebieg nowożytnych igrzysk olimpijskich w Atenach. Przez 30 lat piastował stanowisko Prezydenta MKOl. W 1896 przyczynił się do organizacji Kongresu Olimpijskiego w Hawrze, gdzie przedstawiono Motto Olimpijskie, a 23 maja 1906 r. na konferencji w Paryżu, z przedstawicielami sztuki, literatury i sportów, sprecyzowano szereg wniosków co do idei olimpizmu. Posiedzenie odbyło się w foyer teatru Comedie Francaise, gdzie stwierdzono, że powołane organizacje sportowe winny stanowić połączenie „legalnym węzłem małżeńskim” dwu rozwiedzionych od dawna światów - mięśni i ducha⁴. Pierre de Coubertin sugerował budowanie tarasów (trybun) dla widzów. Myślano też o wprowadzeniu elementów sztuki dramatycznej (sporty jak na scenie), choreografii (pochody sportowców, defilady), i dekoracji (trybuna, ogrodzenia, maszty, plakaty, festony, draperie, pęki flag). Również literatury, muzyki, malarstwa i rzeźby⁵. Powstały wtedy pierwsze koncepcje nowoczesnej architektury stadionów co dotyczyło ukształtowania terenu i zagospodarowania miejsca igrzysk.

Przypomniano, że Olimpia była miastem sportu, sztuki i modlitwy. Pierre de Coubertin chciał, by zmartwychwstała olimpiada posiadała coś przeniesionego ze starożytności⁶. Wprowadzono na przykład ślubowanie zawodników. Każdy ma przed sobą swój sztandar, to jest flagę narodową, przez analogię do posągu Zeusa w starożytności.

Aby igrzyskom nadać szczególne cechy odświętności, zadbano o obecność głów koronowanych, szefów państw. Tak było w latach 1896, 1904, i 1908. Wypowiadali oni sakramentalne słowa formuły otwarcia. Wprowadzono też ceremonie właściwe określonym olimpiadom.

3 Pierre de Coubertin Biblioteka PTNKF. Warszawa 1994 rok 75 lecia PKOl.

4 Une Olympie moderne, w: Revue Olympique 1910

5 Tamże.

6 oprawa nowożytny Olimpij (Revue Olympique 1910)

W roku 1996 w Atlancie uroczystości towarzyszył śpiew i wypuszczane gołąbki; w Londynie 2012 była piękna defilada zawodników. W 1908 zapomniano o muzyce; najprawdopodobniej z uwagi na wymagania dotyczące akustyki stadionu.

Znicz olimpijski

Piękny obyczaj stanowi przenoszenie światła do miejsca Igrzysk. Światło zapalone w Olimpii dociera do miejsca igrzysk w określonym dniu, aby zapalić wielki znicz, który będzie nieprzerwanie płonął w całym okresie trwania Igrzysk. Znicz zawsze góruje nad stadionem lub jego otoczeniu. Zapalanie znicza to osobna ceremonia. Dokonuje jej wyznaczony zawodnik na oczach zebranych ekip, władz i publiczności (w asyście kamer, oczywiście). Gdy znicz umieszczony jest bardzo wysoko stosuje się specjalne urządzenia by doprowadzić święty ogień do czaszy znicza.

Zapalenie znicza olimpijskiego
(Foto: PAP/EPA/Orestis Panagiotou)

Motto-dewiza Igrzysk

Od starożytności zdawano sobie sprawę, że „w zdrowym ciele, zdrowy duch”. Krzepiąca ta myśl, przypisywana Sokratesowi, w starożytnej Italii brzmiała jako „*mens sana in corpore sano*”. Stłuzna dewiza ta wyrażana była we wszystkich językach, że zdawała się być komunałem. Więc poszukiwano innego motta. Próbowano zmienić na „*Mens fervida in corpore lacerdoso*”, co zaproponował latynista, przyjaciel Coubertina. Słowo *fervidus* – nadmiar, było niepokojące, lepiej brzmiało by raczej pojęcie równowagi. Na medalu z 1923 r. znalazło się hasło (pisane po łacinie) „Powinnością i właściwością sportowca jest poznać i prowadzić i zwyciężać samego siebie”. Dominikanin Henri Didon (1840-1900), dyrektor jednej ze szkół w okolicach Paryża organizował zawody sportowe uczniów. W 1891 r użył z takiej okazji słów *Citius-Altius-Fortius* (szybciej-wyżej-silniej). Dewizę tę, która mobilizowała uczniów w zawodach szkolnych, Pierre de Coubertin zastosował do Igrzysk Olimpijskich. Podczas II kongresu Olimpijskiego w 1897 w Hawrze zatwierdzono te słowa i do dziś są one mottem powszechnie znanym.

Hymn olimpijski

W starożytności w czasie olimpiad rozbrzmiewała muzyka. Śpiewały chóry. Pierre de Coubertin zadbał o skomponowanie hymnu. Muzykę do hymnu stworzył, zaprzyjaźniony kompozytor muzyki operowej, Spyros Samaras (uczeń słynnego Leo Delibes'a); słowa ułożył Kostas Palamas.

Medale

Rekordziści igrzysk otrzymują medale, które są ich cenną pamiątką. Wiele z nich trafia później do muzeów. Są one zazwyczaj małymi dziełami sztuki. Medale okolicznościowe stanowią też pamiątkę międzynarodowych kongresów olimpijskich. Wspomnieć warto medal międzynarodowego Kongresu w Pradze w roku 1925, na awersie którego kółka olimpijskie miały odwrotne ułożenie niż obecnie. Napis w otoku głosił: CONGRES OLIMPIQUE INTERNATIONAL. PRAGUE 1925, a na rewersie był widok na zabytkowy most przez Wełtawę i Hradčany. W otoku wybito słowa: MEZINARODNI KONGRES OLYMPIJSKY. PRAHA 1925.

Ceremoniał - parada flagowa

W ceremonii otwarcia każda ekipa wchodzi na stadion pod swoją flagą. Pierwszą grupą są Grecy - reprezentanci ojczyzny olimpizmu. Pozostali wchodzi w porządku alfabetycznym krajów według języka gospodarza danej olimpiady. Zamyka pochód ekipa gospodarzy. „Po defiladzie, ogłoszeniu otwarcia igrzysk, wciągnięciu Flagi Olimpijskiej i wystłuchaniu Hymnu Olimpijskiego, przedstawiciel reprezentacji gospodarzy z towarzyszącym mu chorążym w imieniu wszystkich zawodników składa przyrzeczenie”⁷.

7 Rotkiewicz M., *Światło...* dz. cyt., s. 177.

Polska reprezentacja olimpijska w trakcie ceremonii otwarcia Igrzysk Olimpijskich w Londynie w 2012 r.
(Fot. PAP/EPA)

Po ceremonii zamknięcia, flaga Olimpijska jest przekazana przedstawicielom miasta, które będzie cztery lata później organizować Igrzyska. Flaga przebywa przez następne cztery lata w magistracie nowego miejsca Olimpiady, do następnej ceremonii otwarcia.

W 1914 roku zaproponowano ocenę Ceremoniału Olimpijskiego dyplomatom, zaprzyjaźnionym z Coubertin'em. Dyplomaci orzekli, że ceremoniał Olimpijski jest prostszy niż dyplomatyczny, z którym mają do czynienia⁸.

Znaki graficzne

Oprócz stałego godła, związanego z flagą Olimpijską istnieją także godła (logotypy) danej Olimpiady. Są one znakiem wyróżniającym konkretnych igrzysk. Motywy godła przedstawiają jakąś charakterystyczną budowlę lub część krajobrazu (w Londynie ,48 Big Ben, w Helsinkach ,52 wieża nowego stadionu, w Oslo ,52 dwa bloki, także wówczas nowego, ratusza, Innsbruck ,76 - most, Vancouver 2010 – megalityczna budowla eskimska), względnie godło państwowe (jak w Los Angeles , 32, czy Berlinie ,36, a w Tokio ,64 – słońce), lub miejskie (Rzym ,60 – wilczyca karmiąca Remusa i Romulusa), i zarys granic kraju (Melbourne ,56).

Na ogół każda z olimpiad prezentuje też własne znaki graficzne identyfikujące poszczególne dyscypliny

8 Pierre de Coubertin: „*Jeux Olympique*”, Paris 1914.

sportowe, tzw. piktogramy przedstawiające w sposób schematyczny sylwetkę olimpijczyka zaangażowanego w swej dyscyplinie sportowej⁹.

Pięć kółek olimpijskich

Pierre de Coubertin twierdził że znalazł w ruinach Delf wyryte pięć kółek na ruinach kamiennego ołtarza. Ten oryginalny wzór chciał uwiecznić w dwudziestą rocznicę przywrócenia Igrzysk, umieszczając go na sztandarze; jako znak Olimpizmu. Sztandar zademonstrował na Paryskim Kongresie Ruchu Olimpijskiego. Wybrał sześć barw, które wchodziły w skład niemal wszystkich flag świata - białą, czerwoną, żółtą, zieloną, niebieską i czarną. Pięć kółek oznacza pięć kontynentów. Poszczególne koła reprezentują poszczególne kontynenty. Niebieski – Europę, czarny – Afrykę, czerwony – Amerykę, żółty – Azję i zielony – Australię z Oceanią.

Pierre de Coubertin został, jak wspomniano wyżej, sekretarzem generalnym Unii Francuskich Stowarzyszeń Atletycznych. Jej godłem były splecione dwa koła, symbolizujące połączenie (jak małżeństwo – obrączkami) dwu stowarzyszeń sportowych.

Logo Unii Francuskich Stowarzyszeń Atletycznych z dewizą „Ludus Pro Patria” (z prywatnego archiwum K. Lennartz)

To także, najprawdopodobniej, nasunęło myśl o wyrażeniu idei olimpizmu w postaci splecionych „obraczek”. Ich liczba nie mogła odpowiadać dużej liczbie dyscyplin sportowych. Zdecydował się na łańcuch pięciu. Tyle, ile mamy kontynentów, z których pochodzą sportowcy biorący udział w Igrzyskach Olimpijskich. Ale prosty łańcuszek byłby banalnym wzorem. Kółka rozstawiono tak, że drugie i czwarte jest poniżej. Każde (za wyjątkiem skrajnych) zazębia się z dwoma sąsiednimi.

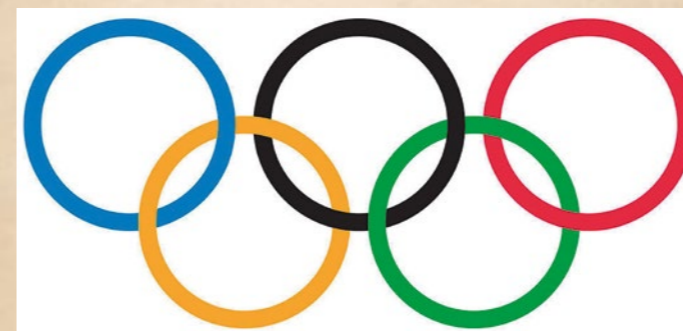
Początkowo w kółka wpleciono „gałązkę pokoju” i słowa motto olimpijskiego na znajdującej się przy gałązce szarfie¹⁰. Podobnie jak na pieczęci Union des Societes de Sports Athletiques umieszczono dewizę: „Ludus pro Patria”. Na pierwszym godle olimpijskim widnieją dwa koła nie złączone z pozostałymi, co jest prawdopodobnie niezamierzone.

Koła olimpijskie z „Olimpism” P. de Coubertin’a

Dzisiaj rysunek kół olimpijskich – w znaku zatwierdzonym przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski jest ujednolicony. Koła o określonej proporcji średnicy zewnętrznej do wewnętrznej i określono ich odległości, jednego do drugiego, a także odpowiednie przesunięcie linii środków

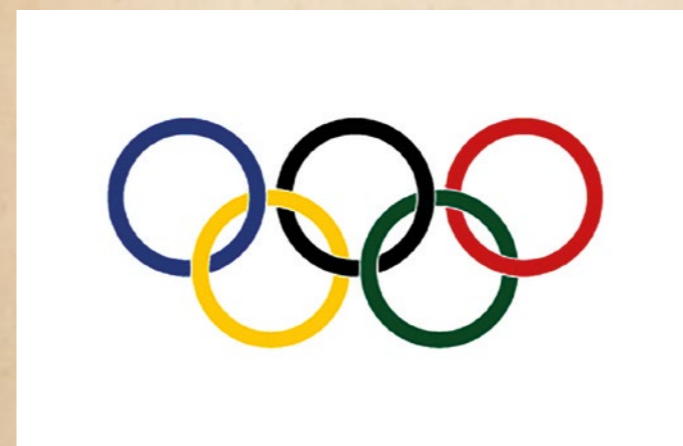
kół górnego i dolnego rzędu. Karta Olimpijska definiuje także sposób zazębienia kół¹¹.

Koła olimpijskie z oficjalnej strony Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego.

Flaga Olimpijska

Pierwszą flagę pomysłu Pierre’a de Coubertin’a wykonał zakład krawiecki „Bon Marche” w Paryżu¹². Paryski Kongres w 1914 roku, poświęcony, m.in. uczczeniu dwudziestej rocznicy przywrócenia Igrzysk Olimpijskich, przyjął tę wersję flagi – białej z umieszczonym w środku łańcuchem pięciu kół jako oficjalny symbol ruchu olimpijskiego. Nową flagę wykonano na Igrzyska Olimpijskie w belgijskiej Antwerpii, w r. 1920, i przekazano burmistrzowi Miasta. I od tamtej pory flaga olimpijska towarzyszy wszystkim igrzyskom odbywanym co cztery lata. Symbolika barw flagi – biel tła symbolizuje pokój i prawdę, a koła barwne odnoszą się do poszczególnych, pięciu kontynentów.

Flaga olimpijska

Przez pierwszych 68 lat flaga ta wędrowała wraz z igrzyskami, aż w 1988 roku trafiła do Muzeum Olimpijskiego w Lozannie, gdzie została wystawiona w miejscu honorowym.

Proporcje flagi zmieniały się w czasie. Od długości względnej 1,44 (flaga z 1920 r zwrócona przez sędziego, w 2001 r., medalistę Haig Prieste’a), do 1,5 obecnie. „Sze-

¹¹ zazębienie czy raczej ułożenie jest, nazwijmy, prawoskrętne, tzn. jeśli chcemy z kółek olimpijskich zrobić łańcuszek, musimy pociągnąć skrajne kółko i skrócić je w prawo.

¹² Rotkiewicz M., *Symbole...* dz. cyt. (tak znany zakład krawiecki jak w Ameryce Betsy Ross, przyp. A.B.)

rokość” barwnego kółka wynosi 0,1 średnicy zewnętrznej. Odstęp między kółkami równy tej szerokości. Linia środkowa kółek wyższych znajduje się powyżej linii kółek dolnego rzędu, o pół średnicy koła - minus pół grubości koła. Przeplecenie kółek jest prawoskrętne. A w poprzednich wersjach znaku stosowano różne formy ich zazębienia.

Flaga Olimpijska jako Flag Zastępcza

Istnieją sportowcy, którzy z rozmaitych przyczyn (okupacja, niesprzyjający reżym) nie mogą występować pod własną flagą. Wówczas flaga olimpijska jako symbol pokoju, solidarności i tolerancji może im służyć. Było tak w 1992 w Barcelonie gdzie pod tą flagą występowała część sportowców byłej Jugosławii, a w roku 2000 w Sydney występowali zawodnicy z Timoru Wschodniego. Ciekawą inicjatywę przedstawili Niemcy. Podzieleni wówczas na dwa niezależne państwa (RFN i NRD) postanowili wystąpić pod wspólną flagą. Była to flaga ogólnoniemiecka (oficjalna w RFN – *schwarz-rot-gelb*) z kółkami olimpijskimi na środkowym pasie.

Polski Komitet Olimpijski

Polski Komitet Olimpijski (w skrócie PKOl.) powstał 12 października w roku 1919. Niestety, ze względu na okoliczności wojny bolszewickiej 1920 r. mógł zacząć działać dopiero po zakończeniu wojny i wystawił zawodników na Olimpiadę do Chamonix i Paryża w 1924 r. PKOl. używa znaku kółek olimpijskich w swej własnej fładze. Powstała ona dopiero w 1981 r. w uzgodnieniu z Międzynarodowym Komitetem Olimpijskim. Przedstawia ona na białym polu pięć kółek olimpijskich na tle impresji flagi narodowej Polski. Autorstwo znaku firmuje Agencja Testardo Design¹³. Na przedstawionym zdjęciu jest nie tyle flaga PKOl., ile weksylium stanowiący tło pod którym prezentowani są zawodnicy lub punkty informacyjne PKOl. czy stoiska z pamiątkami. Dla pełnej jasności pod znakiem dano czarny napis: „Polski Komitet Olimpijski”.

¹³ Rotkiewicz M., *Symbole...* dz. cyt., s.67.

⁹ Rotkiewicz M., *Symbole i Maskotki Olimpijskie*. PKOl. 2012; książka przedstawia przegląd wszystkich piktogramów z lat 1936-2010.

¹⁰ Pierre de Coubertin, *Olympism: selected writings*, edited by Norbert Muller, Lausanne, IOC, 2000.

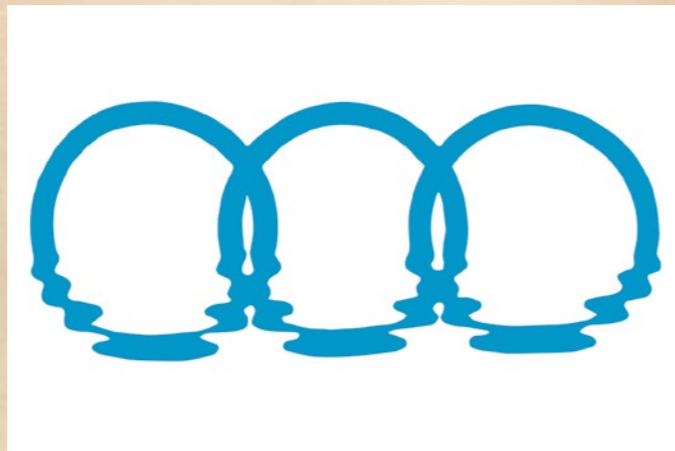

Znak Polskiego Komitetu Olimpijskiego

Znacznie wcześniej powstał znak PKOI-u który stanowił przepasaną szarfą głowicę sztandaru w postaci rękojeści znicza, na którym widniał ukoronowany orzeł i pięć kółek. Znak ten od 1960 roku stanowił też odznakę do klapy dla członków PKOI.

ZNAKI PODOBNE DO OLIMPIJSKICH

Kółka olimpijskie takie mają wzięcie, że jako zachętę dla sportowców mówi się o zdobyciu pierwszego, dwu lub trzech kółek olimpijskich. Idea ta doprowadziła nawet do sformalizowania flagi w śródziemnomorskich zawodach żeglarskich (*Juegos del Mediterraneo*). W regatach biorą udział zawodnicy z terenów otaczających Morze Śródziemne - Europy, Afryki i Azji. Zatem wchodzi w rachubę trzy kółka. Zawody odbywają się w roku poprzedzającym olimpiadę, a zawodnicy to kandydaci na olimpijczyków, ubiegający się o nominację do kadry na olimpiadę żeglarską, następnego roku.

Flaga Juegos del Mediterraneo

Stworzono piękny znak umieszczony na białej fladze. Są to trzy niebieskie, jednakowe kółka powiązane podobnie, jak w znaku olimpijskim lecz w jednym szeregu. Zanurzone w wodzie, co sugeruje widok odbłasku powierzchni wody.

Flaga IX Juegos del Mediterraneo

IX Juegos, odbywające się w Maroku w roku 1983 przedstawiają flagę z trzema pełnymi kółkami. Wodę symbolizują trzy niebieskie fale. Nad kółkami alegoria korony murowej (*corona muralis*) w postaci trzech, niebieskich, przeciętych dwukrotnie, równoległych kresek umieszczonych nad środkowym kółkiem¹⁴.

PODSUMOWANIE

Z pobieżnego opisu symboliki olimpijskiej i obserwacji ceremonii otwarcia i zamknięcia kolejnych olimpiad wynika, że oprawa wizualna i artystyczna igrzysk wzbogaca się. Nie omówiono tu maskotek, które zostały uznane jako oficjalny element poszczególnych Igrzysk.

Piesek „Cobi”

Z pracami projektowania znaków i maskotek mieliśmy do czynienia jako uczestnicy XIV Międzynarodowego Kongresu Weksylogicznego (XIV ICV) w Barcelonie w 1991, na rok przed XXV Olimpiadą. Zaaranżowano spotkanie, na wykańczonym stadionie olimpijskim, z dwoma plastikami odpowiedzialnymi za oprawę artystyczną - wizerunkową Igrzysk. Artyści (Josep Maria Trias i Javier Mariscal), w krótkich słowach omówili ideę dynamicznego znaku w symbolicznym rysunku lekkoatlety. Był on w barwach katalońskich, a znak ten nosiła na ubranku, maskotka 25. igrzysk olimpijskich - piesek Cobi.

Andrzej Bebtowski

ZEMŘEL ANDRZEJ BONAWEWICZ

Dne 21. ledna 2016 zemřel ve Varsávě ve věku 85 let prof. dr. Andrzej Bonasewicz, emeritní profesor geografie na Varsávské univerzitě. Narodil se r. 1930 ve Vilnu. Specializoval se na hospodářský zeměpis a demografii země Latinské Ameriky. Byl jedním z průkopníků polské vexilologie, jakož i autorem známé knihy „Godla i flagi świata” (Znaky a vlajky světa), vydané v r. 1970. O vlajkách a znacích ostatně psal do různých časopisů. A. Bonasewicz byl zakládajícím členem Polské vexilologické společnosti a patřil od samého počátku jeho existence k vůbec prvním zahraničním spolupracovníkům československého Vexilologického klubu. Po pohřebních obřadech byla urna s popelem Andrzeje Bonasewicze 29. ledna 2016 uložena na varšavském hřbitově „Na Woli”. S profesorem Bonasewiczem se tam přišla rozloučit početná skupina smutečních hostů - rodina, přátelé, geografové a také delegace polských vexilologů, k jejichž kondolenci se připojují jejich čeští kolegové. Čest jeho památce!

JERZY WRONA

Notatka o smierci Profesora Bonasewicza zamieszczona w numerze 180 z 2016 r. czeskiej „Vexilologie”.

IN MEMORIAM

Ferdynand Ruszczyk (1870-1936)

Ferdynand Ruszczyk w Wilnie w 1919 r.

30 października br. minie osiemdziesiąt lat od śmierci tego wybitnego artysty i pedagoga. Zajmował się wieloma dziedzinami sztuki. Był malarzem, grafikiem, rysownikiem, scenografem, przez ponad dwadzieścia lat prowadził dziennik, pisał artykuły o zabytkach Wileńszczyzny, tworzył okładki i ilustracje do książek oraz czasopism, rysował plakaty i ekslibrisy, projektował sztandary. I ta ostatnia dziedzina jego twórczości jest tematem tych wspomnień.

¹⁴ Banderas, nr 12, septiembre 1984. Juegos del Mediterraneo, s.32

Najstynniejszym zaprojektowanym przez Profesora weksylium jest sztandar 11 Pułku Ułanów Legionowych im. marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza z Ciechanowa. Projekt płata sztandaru i główicy Ruszczyca wykonał 18 sierpnia 1919 roku. Wyhaftowany został w szkole im. Emmy Dmochowskiej w Wilnie. Powstał z myślą o uhonorowaniu oddziału, który jako pierwszy wkroczył do miasta. Pułk do Wilna dotarł 19 kwietnia 1919 roku. Sztandar 9 września 1919 roku wręczył gen. Edward Śmigły-Rydz mjr. Mariuszowi Zaruskiemu, dowódcy pułku, jako dar od miasta Wilna i Patriotycznego Związku Polek.

Fragment płata strony głównej sztandaru 11 pul.

Sztandar wykonany został z białego adamaszku o wymiarach 71x71 cm. Z trzech stron płat obszyto srebrną frędzlą, ponadto obszyto z czterech stron srebrnym galonem. Z prawej strony znajduje się wizerunek Matki Boskiej Ostrobramskiej, na półksiężycu wyhaftowano napis: „Pod Twoją obronę uciekamy się”, nad nim: „Obrońcom swoim”, pod nim: „Wdzięczne Wilno”. Z lewej strony znajduje się na aplikowanej adamaszkowej tarczy, w otoku liści dębowych i wawrzynowych, herb Polski i Litwy zwieńczony koroną. Poniżej korony wyhaftowano w na srebrnej szarfie daty: „2. VIII. 1914, 1809, 19. IV. 1919”, poniżej tarczy herbowej również na szarfie: „Wielka Sobota, Wilno, 1919”. Pod herbem znajdował się napis: „11-y pułk ułanów”.

We wrześniu 1939 roku pułk jako część Mazowieckiej Brygady Kawalerii walczył od granicy Prus Wschodnich aż po Zamojszczyznę. Sztandar towarzyszył żołnierzom na polach bitew. Na Zamojszczyźnie sztandar został powierzony właścicielowi majątku Ewusin na Kazimierzowi Rzewuskiemu wujowi por. Andrzeja Żylińskiego jednego z oficerów pułku. Po wojnie w 1958 roku pomimo podejmowanych przez syna depozytariusza przy współudziale MWP poszukiwań sztandaru nie udało się odnaleźć. Przypadkowo 24 maja 1960 podczas prac polowych Stanisławowi Kańczugowskiemu w łąziskach udało się wyorać skrzynię, w której znajdował się płat; szarfa i orzeł. Znaleźisko zostało przekazane 28 lipca 1960 roku do zbiorów Muzeum Wojska Polskiego¹⁵.

¹⁵ <http://www.muzeumwp.pl/emwpaedia/sztandar-11-pulku-ulanow-legionowych-im-marszalka-edwarda-smiglego-rydza-z-ciechanowa.php> (dostęp: 17.07.2016)

Projekt główicy sztandaru 11 pul.

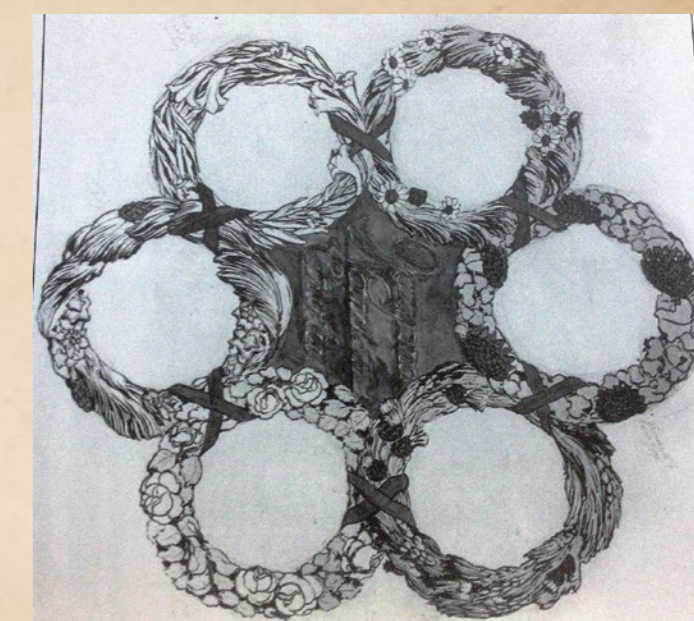
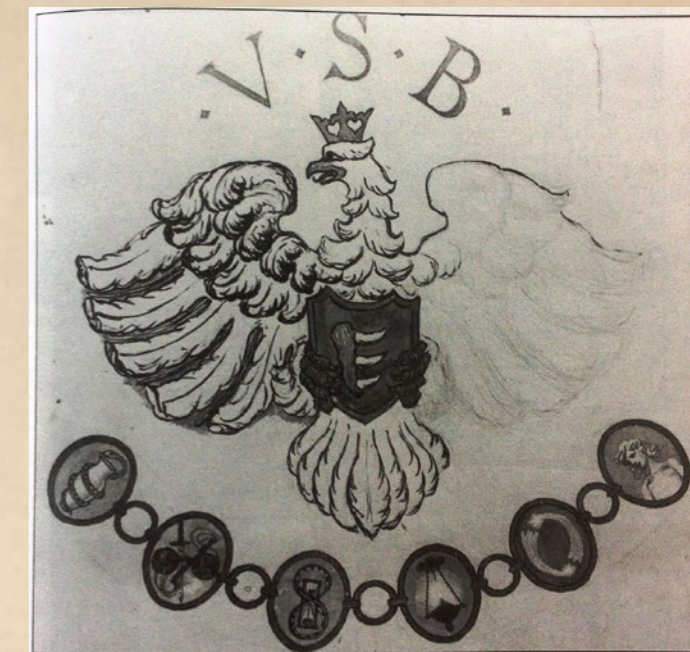
Strona główna sztandaru 11 pul (zdjęcie ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego).

Strona odwrotna sztandaru 11 pul (zdjęcie ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego).

Zaprojektował również sztandary dla Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, w 1919 roku; Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie, w 1926 roku; Gimna-

zjum im. Juliusza Słowackiego w Wilnie, w 1927; Cechu Rzeźników w Wilnie, w 1925 roku; Cechu Szewców w Wilnie, w 1931 roku; Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Oszmianie; Koła Młodzieży Polskiego Czerwonego Krzyża w Wilnie; Cechu Krawców w Wilnie, w 1930 roku oraz Polskiej Młodzieży Akademickiej Uniwersytetu Stefana Batorego w 1926 roku.

Projekt strony głównej i odwrotnej płata sztandaru Polskiej Młodzieży Akademickiej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

Jest to tylko krótki zarys twórczości weksyliologicznej Profesora Ferdynanda Ruszczyca ponieważ brak jest rysunków większości sztandarów i również nieznane są ich losy w trakcie drugiej wojny światowej, jak i po jej zakończeniu.

Krzysztof Jasieński

ORZEŁ BIAŁY

Alfred Znamierowski, Orzeł Biały. Znak państwa i narodu, Wydawnictwo Bajka, Warszawa 2016, format 21 cm x 27 cm, ss. 96, cena na okładce 29,90 PLN, ISBN 978-83-65479-03-7.

W dniu 2 maja 2016 roku ukazała się kolejna pozycja heraldyczno-weksylologiczna Alfreda Znamierowskiego pt. „Orzeł Biały. Znak państwa i narodu”. Dzieła - szeroko uznanego w świecie i w Polsce autorytetu w zakresie heraldyki i weksylologii - nie trzeba specjalnie reklamować. I tym razem, napisana ciekawie, pokazująca olbrzymią erudycję autora oraz opatrzona wieloma interesującymi, barwnymi ilustracjami, książka zainteresuje tak dorosłych, jak i młodzież. Pracę opatrzył wstępem profesor Jan Żaryn, senator Rzeczypospolitej, zachęcając do zapoznania się z dziejami naszego herbowego Orła Białego. Opracowanie Znamierowskiego przedstawia bogatą historię najstarszego i najważniejszego symbolu polskiej państwowości i narodowości. Uzupełnieniem są wybrane wiadomości weksylologiczne, m.in. na temat eksponowania flagi polskiej. Książkę rozpoczyna kalendarium, a kończy „słowniczek heraldyczno-weksylologiczny”, niewątpliwie bardzo przydatny dla młodych czytelników. Niektóre z ciekawszych rozdziałów noszą tytuły: Pradawny symbol, Jaki orzeł?, Kształt Orła Białego na przestrzeni wieków, Barwy narodowe, Orzeł Biały symbolem narodowym, Herby województw i powiatów, Znaki Wojska Polskiego.

(J.W.)

FLAZIKA

CIEKAWOSTKI WEKSYLOLOGICZNE

Czy Władysław Jagiełło wręczył sztandar Stefanowi Czarnieckiemu?

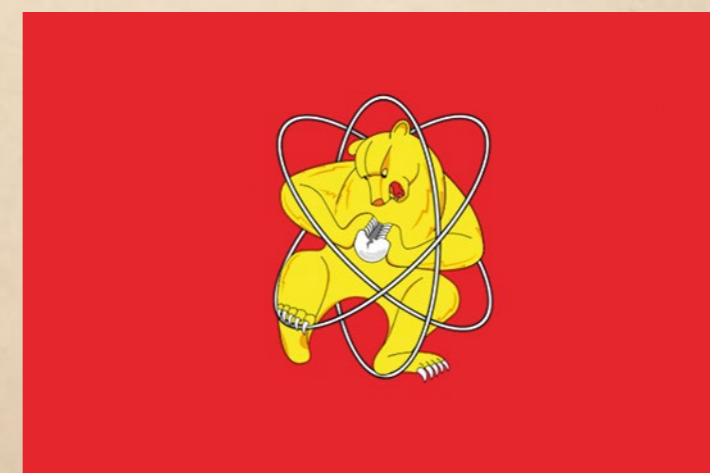
Niestety nie, gdyż Władysław Jagiełło żył w latach od 1352/1362 do 1434, a Stefan Czarniecki od 1599 do 1665 roku, czyli dzieliło ich 165 lat. Ale gdyby z nazwiska Czarnieckiego odjąć jedną literkę i, to już sprawa wygląda nieco inaczej. I możemy jeszcze raz zadać pytanie: „Czy Władysław Jagiełło wręczył sztandar Stefanowi Czarnieckiemu?”. I tu już możemy powiedzieć: „TAK”.

Uroczystość taka odbyła się 23 sierpnia 1964 roku w Modlinie, kiedy to szef Sztabu Inspektoratu Lotnictwa gen. bryg. Władysław Jagiełło (1919-1987) wręczył sztandar dowódcy 47 Pułku Lotnictwa Łącznikowo-Sanitarnego ppłk. Stefanowi Czarnieckiemu.

Ciekawe flagi?!

Rozdzielnia (Раздельная) – miasto na Ukrainie, ważny węzeł kolejowy w obwodzie Odesskim.

Żeleznogorsk (Железногорск) – miasto w Rosji w Kraju Krasnojarskim, znane z produkcji plutonu do celów wojskowych.

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 1(25) – kwiecień-czerwiec 2014

Czym jest weksylologia? • Terminologia weksylologiczna • Historia biało-czerwonej
 Dłci Flagi w procesie legislacyjnym • Ustawodawstwo weksylologiczne • Protokół
 flagowy • Flagi na Świecie • Biało-czerwona w porceli
www.weksylologia.pl

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 2(26) – I pięć w/zesień 2014

Sztandary w dwudziestolecie międzywojennym
 – 1918-1939

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 3(27) – październik-grudzień 2014

Herby państw Ameryki Południowej

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 4(28) – styczeń – marzec 2015

a morzu

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 5(29) – kwiecień-czerwiec 2015

Najnowsze zmiany flag i herbów państwowych
 • Flagi Indian Mapuche
 • W Rzeszowie: flagi Unii Europejskiej

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 6(30) – lipiec-wrzesień 2015

Chorągwie i sztandary Legionów Polskich

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 7(31) – październik-grudzień 2015

XVIth INTERNATIONAL CONGRESS FOR VEKSYLLOGY
 WARSZAWA 30 June - 5 July 1995
 20-rocznica XVI Międzynarodowego Kongresu
 Weksylologicznego w Warszawie

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 8(32) – styczeń-marzec 2016

Państwa mate, jednostki autonomiczne
 i dependencje w Europie
 • Przepisy o flagach lotewskich
 • Wspomnienie o Profesorze,
 Koleździe Andrzeju Bonasewiczu

BIAŁA

ISSN 1509-2429
 BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO
 Numer 9(33) – kwiecień-czerwiec 2016

Najnowsze dzieje symboli państwowych
 i narodowych Polski